

ילקוט מזרעשת

כתב-עת לדתיעוד ויעיון

77

חוברת ט"ז
ניסן תשל"ג
אפריל 1973

ילקוט מזרעשת

ט"ז

יהלום בדמעה

כתב-עת לתיעוד ועיון

חוברת ט"ז

ניסן תשל"ג, אפריל 1973

המערכת :

יהודה באואר, ישראל גוטמן, שלום חולבסקי,
יהודה טובין, אבא קובנר, רוזיקה קורצ'ק

סיוע לעריכה לשונית : חיים רשף

אין להעתיק או לתרגם דברים שמתפרסמים בכתב-העת
בשלמותם או בחלקם ללא נטילת רשות מן המערכת.

יוצא לאור ע"י מורשת

בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ'

וספרית פועלים

המערכת והמנהלה : תל-אביב, רחוב המאספים 9, טל' 267754

נדפס בישראל, דפוס ורד, תל-אביב

תוכן העניינים

מקורות ועדויות

אבא קובנר	נסיון ראשון להגיד 7
יצחק צוקרמן	ימי ספטמבר 1942 25
אבא קובנר	שליחותם של האחרונים 35
שמואל רון	קטעי זכרונות 43

עיון

הלמוט אשווגה	התנגדות יהודים גרמנים למישטר הנאצי 77
ירחמיאל כהן	האדם מול הטוטאליטאריות בחשיבתה של חנה ארנדט 107
צבי אביטל	יחסו של השלטון הפולני בגולה אל השאלה היהודית 133

תעודות

אריד קולקה	תעודות אמריקאיות על הפצצת אושוויץ—בירקנאו 147
ש. שטרן	זכרונות של יו"ר המועצה היהודית בהונגריה (א) 157

בארכיון מורשת

מי ומה בחוברת

עדויות

- לציון 30 שנה למרד הגיטאות אנו מביאים מעדויות ראשונים — דברים של אבא קובנר ויצחק (אנטק) צוקרמן, שנאמרו או נרשמו סמוך לזמן השיחרור. „נסיון ראשון להגיד“ — דברי אבא קובנר בבית הכנסת בוויילנה לאחר השיחרור, בטקס ההתייחדות עם קרבנות השואה — נאמרו בידיש ועתה הננו מביאים לראשונה את תרגומם לעברית. „ימי ספטמבר 1942“ — דברים שבכתב מאת יצחק צוקרמן, התפרסמו לראשונה ב„מבפנים“ וראינו צורך להביאם פעם נוספת בפני אותו ציבור, של צעירים בעיקר, אשר אינו יודע על קיומם. „שליחותם של האחרונים“ — הם דבריו של אבא קובנר בפגישה עם החטיבה היהודית הלוחמת — היא הבריגדה, בקיץ 1945 על אדמת איטליה.
- שמואל רון — איש המחתרת מזגלמביה. הננו מביאים את עיקרי הדברים מתוך עדותו, שנמסרה לפני שנים, על תקופת צמיחת המחתרת בבגדיון-סוסנוביץ, ראשית הארגון היהודי הלוחם במקומות אלה, הנסיונות לממש את המאבק המזוין, קיום המחתרת בצד הארי ומפעל ההצלה.

עיון

- עבודתו של הלמוט אשווגה, על הפעילות של יהודים בודדים וקבוצות יהודים בתוך הרייך השלישי, פותחת את המדור העיוני. ה. אשווגה הוא חוקר יהודי-גרמני היושב במזרח גרמניה ולרשותו חומר רב המצוי בארכיונים הגרמניים. עבודה זו גם אם אין היא ממצה את הנושא, היא מעשירה את ידיעותינו ומלמדת כי ליהודים היה חלק נכבד בתנועת ההתנגדות הגרמנית.
- ירחמיאל כהן — שפרק אחד מחיבורו מתפרסם הפעם, עוסק בנייתו ספרה של חנה ארנדט, „אייכמן בירושלים“, תוך ביסוס הדברים על מכלול חיבוריה של ארנדט. החיבור נכתב במסגרת עבודה לקבלת תואר מ"א בהיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים, בהדרכתו של הפרופ' שמואל אטינגר.
- דבריו של צבי אביטל על תופעות האנטישמיות בפעילות ממשלת הגולים הפולנית בלונדון הם חלק מתוך עבודה רחבה, המתבססת על הארכיון של ד"ר י. שורצברט המנוח, הנציג היהודי במועצה הלאומית שעל-יד הממשלה הפולנית הגולה.

תעודות

- אריך קולקה מביא צרור תעודות המתפרסמות לראשונה בהיקף זה והמצביעות על השיקולים של אנשי הממשל האמריקני במלחמת העולם השנייה בבעיית היהודים והשאלה הרגישה של הפצצת מתקני אושוויץ-בירקנאו. המבוא של א' קולקה מבהיר ומדגיש את משמעותן של תעודות אלו וערכן בהבנת המדיניות של ארצות הברית בימי השואה.
- זכרונותיו של שמואל שטרן — ראש המועצה היהודית בהונגריה בימי השואה — שחלקן הראשון מתפרסם בגליון זה. צבי ארז, חבר קיבוץ דביר, תירגם את התעודה החשובה הזאת ודברי ההקדמה וההערות שנכתבו על ידו, תורמות להבנה מאוזנת של המאורעות הטראגיים שפקדו את יהדות הונגריה.

בארכיון מורשת

- זהו מדור חדש, בו נפרסם מידע על החומר המצוי בארכיון מורשת בגבעת חביבה, העומד לרשותו של הציבור המעוניין בדברי תיעוד ועדויות מתקופת השואה ומלחמת העולם השנייה.